

DE ROL VAN DE VAKBEWEGING BIJ DE AFBOUW VAN DE MIJNINDUSTRIE

A.J. HUBBEN¹⁾

SUMMARY

THE ROLE OF THE TRADE UNIONS IN THE MINES' SHUTDOWN

Since 1945 the Catholic Federation, together with the Netherlands Catholic Mining Union (NKMB, 65 per cent organized personnel) and the Catholic Union of Mining Officials (KVM, 85 per cent organized) requested the Government repeatedly to define its point of view regarding the difficulties of the mining industry.

The author, chairman of the KVM, describes the active influence which the Federation exerts on the restructuring of the mining region, a logical consequence of the good and positive relationship that has prevailed for years between employers and employees in the mining industry. The role of the Trade Unions was in this manner formerly recognized by the authorities.

Trade Unions were involved in policy making for the mine closures, the resulting personnel reductions and the control thereof. They also contributed positively to the re-industrialization of the region. The one-sided industrialization over the last 70 years in Southern Limburg had brought about a mono-culture; that dislocation of the work and living environment and the end of prosperity should be avoided was a subject of much concern to the Federation. The guiding principle therefore was that the shutdown of the mines should only be organized in such a way that equivalent employment opportunities would be available. This problem both qualitatively and quantitatively is unique in the Netherlands, involving directly or indirectly some 300,000 people. The unions themselves assumed responsibility for these events and their consequences. They worked closely together with the Government and employers to achieve the best results.

Much personal grief still remains, however, it is only fair to mention that at least partly due to the role of the unions, the

Netherlands is the only country in the Common Market where the shutdown of mines has been organized within a framework of restructuring, embracing the whole of the industry and including a social planning for all personnel. Labor participates in these matters through its representation on the Council of Guidance which is mentioned by Mr. Hellemans in his paper. Common Market people agree that a lot of good work has been done. Special attention is given to the financial repercussions, in particular regarding pensions. The unions assist their members in finding new jobs and are in the forefront to get a new university in Maastricht and to revamp the Mining School.

The author maintains that officials and miners would like to continue to be members of their well known unions and their regional affiliations.

Some of the familiar working conditions and labor relations have to be maintained while the industrial climate is changing. For this the full co-operation between employers and employees is essential.

SAMENVATTING

Belicht wordt de invloed, welke de vakbeweging – en op grond van de grootst mogelijke representativiteit met name de Katholieke Federatie – uitoefent in het totale herstrukturingsgebeuren. Weergegeven wordt, dat deze in feite een logisch gevolg is van de reeds jaren bestaande goede en positief-kritische verstandhouding tussen werkgevers en werknemers in de mijnindustrie. Hierdoor was de rol van de vakbeweging een vanzelfsprekendheid geworden, welke tevens door de Regering in de beide Mijnnota's officieel werd erkend.

Raakte de vakbeweging hierdoor betrokken bij de beleidsvorming inzake de sluiting der mijnbedrijven en de personeelsafvloeiing alsmede de controle hierop, zij nam op verschillende terreinen tevens actief deel aan de herstructurering van de streek. De eenzijdige industrialisatie had gedurende meer dan 70 jaar in Zuid-Limburg een zodanige

¹⁾ Secretaris van de Katholieke Federatie, Voorzitter van de Kristelijke Vereniging Mijnbeambten.

mono-kultuur veroorzaakt, dat sluiting van deze bedrijvigheid konsekwent moest leiden tot het ontwrichten van werk-, woon- en leefklimaat, kortom tot een totale omwenteling van welvaart en welzijn.

Een en ander verklaart, dat de Katholieke Federatie, waarbij verweg het grootste gedeelte van het mijnpersoneel was en is georganiseerd, zich zo intens kan en moet bezig houden met deze metamorfose.

INLEIDING

Wie in 1964 de moed had openlijk aandacht te vragen voor de problematiek van het sluiten van één of meer mijnzetels, liep ernstig gevaar te worden verketterd als onruststoker, die het op peil houden van de personeelsbezetting bij de mijnen nog moeilijker maakte dan reeds het geval was. Nog in het begin van 1965 spraken gezaghebbende personen als hun oordeel uit, dat "de zaken" tot 1970 niet ongunstig lagen. Minister Andriessen van Economische Zaken had immers het jaar tevoren in Heerlen nog verklaard, na het bekend maken van het ruggesteuntje, dat de regering bereid was aan de mijnindustrie te geven, vertrouwen te hebben in de toekomst van de Limburgse kolen, ja zelfs van de industriekolen. Zo schoof men in die dagen een unieke problematiek voor zich uit. Eind 1965 kwam zij echter in alle duidelijkheid in de openbaarheid via de eerste mijnnota.

ONDERKENNEN VAN DE PROBLEMATIEK

De meest representatieve vakbonden in de mijnindustrie kan men niet het verwijt maken achter de feiten te hebben aangelopen. Uit hun midden was op nationaal en internationaal niveau lang en met klem aangedrongen open oog te hebben voor de structurele moeilijkheden, waarin de kolen waren geraakt. Met name de Katholieke Federatie²⁾ vroeg bij herhaling standpuntbepaling der regering en oefende druk uit op de politieke partijen zulks te bevorderen. Welke plaats was men nog bereid op de energiemarkt te geven aan de Limburgse kolen?

Het blijft een verdienste van de toenmalige minister van Economische Zaken, Drs. den Uyl en zijn

staatssecretaris Bakker, thans minister van verkeer en waterstaat, dat zij het kabinet tot een standpunt hebben bewogen. Via de eerste mijnnota werd de eerste stap gezet om te komen tot het afkappen van de in zich onrendabel geworden Limburgse steenkolenproductie. De eigen kolen waren het kind van de rekening geworden door de prijsconcurrentie van de expansieve aardolieprodukten, de ongelijke concurrentieverhoudingen tussen de EGKS-kolen (als gevolg van het feit, dat de andere partners hun kolen financieel beter "beschermde" dan onze regering), de invoer van kolen uit derde landen, en de toen op gang gekomen productie van het Slochterense aardgas.

Belangrijk uitgangspunt

Het eerste afbouwplan van december 1965 voorzag in de sluiting van de Staatsmijn Maurits in de periode van 1966 tot en met 1969, de sluiting van de Staatsmijn Wilhelmina in de periode van 1970 tot en met 1972, de sluiting voor 1970 van óf de Domaniale óf de mijn Willem Sophia.

Aan het plan was een belangrijke voorwaarde verbonden: geen mijnsluiting (m.a.w. dus ook geen ontslag) zonder voldoende vervangende werkgelegenheid. Een voorwaarde, waarvoor met name de Katholieke Federatie zich had ingezet tijdens het beraad dat de Minister tevoren met belanghebbenden had gepleegd. Deze voorwaarde stelde o.m. op de volgende overwegingen:

1. de sluiting van het Limburgse mijnbedrijf geschiedt op basis van regeringsbeslissingen, door het parlement bekrachtigd, in het belang van de nationale economie. De consequentie hiervan is en blijft, dat de regering — van welke politieke samenstelling ook — prioriteit zal moeten verlenen aan de Limburgse werkgelegenheidsproblematiek, door het sluiten van de mijnen opgeroepen;
2. deze werkgelegenheidsproblematiek is enig in den lande. Het is een onvergelykbare problematiek, die zich nergens anders voordoet, noch kwalitatief, noch kwantitatief. Immers, mijnarbeid vereist een uitgebreid en indrukwekkend functioneel scala, met dienovereenkomstige veelal hoge beloningen.

Het aantal werkzame personen in de Limburgse mijnen bedroeg in het kolenjaar 1964/1965 46.000 (exclusief chemie DSM). Van hen werkten 27.800 ondergronds. Direct of indirect waren bij de mijnen,

²⁾ Sinds 1945 werken in de Kath. Federatie samen: de Ned. Kath. Mijnwerkersbond NKMB (65% georganiseerd) en de Katholieke (thans Kristelijke) Vereniging van Mijnbeambten KVM (85% georganiseerd).

voor hun welvaart en welzijn, zo'n 300.000 mensen betrokken. Nu ging die mijnindustrie verdwijnen. Wat dat voor de streek betekent, kunnen wellicht zij het best bevroeden die bijv. in de IJ-mond, in Eindhoven of in Arnhem wonen. Men stelle zich maar eens voor, dat daar Hoogovens, Philips of AKU zouden verdwijnen als werkgelegenheid.

Alles ging sneller én dieper . . .

Voorals gevolg van de sterke expansie van het Slochterense aardgas, heeft de realisatie van het in de eerste mijnnota neergelegde sluitingsprogramma zich belangrijk sneller voltrokken dan oorspronkelijk werd verwacht. Bovendien kwam het ook tot sluiting van de beide grote cokesfabrieken van Staatsmijnen, waarin de nota niet had voorzien.

In de op 18 september 1969 verschenen tweede mijnnota, ditmaal van minister De Block, werd dan ook gesteld de voor herplaatsing in aanmerking komende werknemers in een sneller tempo dan in de eerste mijnnota was voorzien, naar externe arbeidsplaatsen te laten afvloeien, dan wel op binnen de eigen onderneming in nieuwe activiteiten beschikbaar komende of reeds gekomen arbeidsplaatsen onder te brengen. Bovendien werd de sluiting van de Mijn Willem-Sophia aangekondigd en o.a. de verwachting uitgesproken dat omstreeks 1974/1975 het gehele mijnbedrijf van de kaart zou zijn geveegd. Wat een enorme veranderingen, wat een taken en opdrachten binnen enkele jaren!

ROL DER VAKBEWEGING

Welke rol heeft nu de vakbeweging bij dat alles gespeeld? Op velerlei gronden heeft zij zich ten overstaan van het "mijngebeuren" bijzonder positief opgesteld. En wel op verschillende niveaus.

Op nationaal niveau

Als men — nog in de zomer van 1970 — ziet hoe elders in den lande belangrijke bedrijfssluitingen van de ene op de andere dag plaatsvinden, zonder dat met personeel of vakbonden tijdig overleg is gepleegd, dan heeft de vakbeweging in het mijnbedrijf zich wel tijdig waar gemaakt als de bij uitstek geroepen behartigster van de werknemersbelangen. De vakbeweging werd een erkende gesprekspartner bij alle

beleidsbeslissingen van de regering. Zonder toestemming van de vakbeweging bleek geen minister van Economische Zaken bereid een sluitingsprogramma goed te keuren, wanneer terzake van het slagen van de personeelsafvloeiing onvoldoende garanties voorhanden waren. Daarbij is de Katholieke Federatie, op basis van haar kwantitatieve vertegenwoordiging in het mijnbedrijf, voorop gegaan. Haar verantwoordelijkheid voor een verantwoorde sociale begeleiding van het economisch en technisch "mijngebeuren" heeft zij tijdig onderkend. En er op gestaan, dat die verantwoordelijkheid overal zou worden aanvaard. Zo bereikte zij dat zij een rol kon spelen, een rol die gebaseerd was op een groot verantwoordelijkheidsbesef, niet alleen voor de bij de mijnsluitingen betrokken werknemers, maar ook voor het welzijn van de bedrijfstak én van de gehele streek. Zij bewees dat bij zeer ingrijpende sluitingsprocessen, de vakbeweging een stimulerende kracht kan worden en zijn, waarmee in alle opzichten rekening wordt gehouden. Dat de regering bij het behandelen van de beide mijnnota's in het parlement de belangrijkheid van deze rol duidelijk heeft onderkend én uitgesproken, was en bleef een stimulans om in samenwerking met overheid en werkgevers het toch wel beangstigende avontuur van de mijnsluitingen tot een goed einde te brengen, in het belang van de werknemers en van de gehele streek.

Op het niveau van de mijnindustrie zelf

Alweer niet in de laatste plaats door het ijveren van de partners, die elkaar na de bevrijding zouden vinden in de Katholieke Federatie, verwierf de mijnindustrie een publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie (PBO), die niet alleen uniek voor het land was, maar nog altijd tot de meest vruchtbaar werkende behoort. Binnen deze PBO heeft de vakbeweging eveneens haar eigen verantwoordelijkheid voor de volle honderd procent autonoom aanvaard. Uitgaande van de door haar gestelde eis, die door de regering gehonoreerd werd: geen mijnsluitingen zonder voldoende vervangende werkgelegenheid, ging het er nu voor alles om de voorwaarden te helpen scheppen en realiseren voor een sociale begeleiding van de technische afbouw der mijnen. Eveneens uitgaande van de noodzaak te komen tot het afkappen van 's lands onrendabele mijnindustrie, was de PBO-mijnindustrie de voedingsbodem om te komen tot het scheppen van een nieuw, gedifferentieerd werkgelegenheidspatroon, dat de

mono-cultuur der mijnen zou doorbreken.

Aldus vonden werkgevers en werknemers elkaar volkomen in de Mijnindustrieraad, nadat men eerder gezamenlijk de belangen van de bedrijfstak en haar werknemers steeds, als één man, bij de regering had bepleit onder het indienen van voorstellen die hun weerslag hebben gevonden in de beide regeringsnota's over de mijnsluitingen in Zuid-Limburg. De positieve rol, welke de vakbeweging, bij dit alles heeft gespeeld, werpt nog dagelijks vruchten af ondanks het vele persoonlijke leed dat de mijnsluitingen uiteraard bij zeer vele werknemers heeft opgeroepen en waarvoor de vakbeweging nooit blind is geworden. Hierbij mogen we niet uit het oog verliezen dat niet in de laatste plaats door de rol welke de vakbeweging heeft gespeeld, ons land het enige is in de EGKS, waar mijnsluitingen niet alleen planmatig zijn opgezet en betrekking hebben op de gehele bedrijfstak, maar waar ook de hiermede verband houdende personeelsafvloeiing volgens een sociale planning begeleid wordt binnen het kader van een indrukwekkende herstructurering. Ook elders sluit men in de EGKS mijnen, maar nergens heeft men in die omvang alle consequenties opgevangen als in Nederland. En dat alles met als uitgangspunt: geen mijnsluiting zonder redelijk vervangende nieuwe werkgelegenheid. Van de kant der EEG-commissie is al bij herhaling het Limburgse mijnbekken terzake een "schoolvoorbeeld" genoemd voor de gehele EGKS, voorbeeld van hoe het kan en hoe het moet. Op haar kosten is bijvoorbeeld al een commissie van deskundigen uit Joego-Slavië in het Zuid-Limburgse herstructureringsgebied een kijkje komen nemen.

Het controlerende element, dat de vakbeweging en met name de Katholieke Federatie wilde vormen inzake voorbereiding en uitvoering van de geprogrammeerde mijnsluitingen en personeelsafvloeiing, werd reeds mogelijk gemaakt door de eerste mijnnota, welke voorzag in de instelling van de z.g. Adviescommissie ex art. 27 en ex art. 24. Beide commissies, waarin werknemers, werkgevers en vertegenwoordigers van de nationale overheid alsmede van de Europese Commissie zitting hebben, zien nauwlettend toe op de voorbereiding en toepassing van de wederaanpassingsmaatregelen, en vormen voor de af te vloeien personeelsleden colleges van beroep. Binnen de mijnondernemingen zelf werden door de betrokken ondernemingsraden z.g. begeleidingscommissies ingesteld van arbeiders en beambten, binnen welke commissies vertegenwoordigers van de onderneming

en de werknemers gezamenlijk overleg plegen omtrent de afvloeiingsprogramma's.

Had de vakbeweging vooral op het terrein van de sociale maatregelen al een regulerend element verworven, haar betrokkenheid bij het sluitingsproces werd compleet door haar vertegenwoordiging in de Begeleidingscommissie Coördinatie Mijnsluitingen, officieel door de Minister van Economische Zaken ingesteld conform het bepaalde in de tweede mijnnota. Deze commissie, waarin vertegenwoordigers van werknemers, werkgevers en de Ministeries van Economische en Sociale Zaken zitting hebben, dient de coördinatie van het afvloeiingsbeleid der ondernemingen te bevorderen, en nauwlettend toe te zien op een synchroon verloop van sluiting en plaatsing van ex-mijnpersoneel. De instelling van deze commissie door de Overheid vormde andermaal de erkenning van o.m. de taak van de vakbeweging, en schiep de mogelijkheid bij disharmonie te komen tot temporeren of tot versnelling van de personeelsafvloeiing, in welk geval de commissie aan de Minister voorstellen doet. Nu bijvoorbeeld gebleken is, dat alle mijnondernemingen nog een aantal oudere, werknemers in dienst hebben, die niet gemakkelijk kunnen worden herplaatst, heeft de commissie besloten de positie van deze bedreigde groep te analyseren en zo nodig voorstellen te doen aan de Minister om te komen tot een oplossing van dit probleem. Het valt niet moeilijk in dit alles de inbreng van de vakbeweging te proeven.

De Mijnindustrieraad stelde bovendien een Commissie van Beroep in in verband met de coördinatie van het afvloeiingsbeleid. In deze commissie zijn werkgevers en werknemers paritair vertegenwoordigd. Werknemers die van mening zijn, dat het hun aangeboden werk binnen de mijnindustrie redelijkerwijs kan worden geweigerd, kunnen bij deze commissie in beroep gaan.

Tenslotte mag niet onvermeld blijven, dat de vakbeweging de Regering duidelijk geattendeerd heeft op het probleem van de continuering der rechten, zoals deze in de beide pensioenfondsen van de Stichting Algemeen Mijnwerkersfonds en de Stichting Beambtenfonds voor het Mijnbedrijf zijn opgebouwd. De afbouw van de mijnindustrie gaat ook ten aanzien van dit sociale rechtenpakket ingrijpende financiële repercussies oproepen. De Minister van Economische Zaken, alsmede diens ambtgenoot van Sociale Zaken, besloten derhalve in het voorjaar van 1970 tot instelling van een Pensioencommissie Mijnindustrie,

waarin naast vertegenwoordigers der beide departementen tevens representanten zijn benoemd van werkgevers en werknemers. Inmiddels is de commissie begonnen met de bestudering van vorenvermeld vraagstuk.

Op regionaal niveau

De sluiting van de mijnindustrie betekende voor een groot deel van de regio van Zuid-Limburg niet louter het beëindigen van een mono-industrie, doch ruimer nog van een mono-cultuur. Vandaar dat een herstructurering diende plaats te vinden, welke een decennia lange alleenheerschappij in nagenoeg alle facetten van het maatschappelijke leven zou vervangen.

De Provinciale Herstructureringscommissie, door de toenmalige Minister den Uyl medio 1966 geïnstalleerd, werd de communicatieschakel tussen vertegenwoordigers van het maatschappelijke leven en overheidsinstanties. De vakbeweging raakte hierbij betrokken en leverde tevens haar inbreng in diverse commissies en instituten, die met de voorbereiding en de uitvoering van de vele welzijnsaspecten, zoals deze o.m. waren neergelegd in de z.g. Sociale Blauwdruk, waren belast. Tevens zette de vakbeweging haar eigen dienstenpakket ten bate van de leden krachtig in bij de sociale begeleiding van het mijngebeuren. De Katholieke Federatie schiep een aparte dienst, die provinciale subsidie verwierf. De Nederlandse Katholieke Mijnwerkersbond belastte vrijgestelden met dit begeleidingswerk onder haar leden. Een recent wetenschappelijk onderzoek van het Instituut voor Arbeidsvraagstukken van de Katholieke Economische Hogeschool in Tilburg naar de situatie onder de vervroegd gepensioneerden van de voormalige mijn Maurits, wees uit van welk een heilzame invloed dit werk is.

De Kristelijke Vereniging van Mijnbeambten verzorgde geslaagde aanpassingscursussen, de z.g. Schakeldagen, voor vrijkomende mijnbeambten, die eveneens provinciale subsidie kregen. Hiermede werd reeds gestart toen de mijn Maurits nog gesloten moest worden. Ook andere vakbonden zijn op het terrein der begeleiding werkzaam.

Men kan de betekenis van dit werk niet onderschatten, juist met betrekking tot een harmonisch verloop der aanpassing van de werknemers aan voor hen gloednieuwe situaties in werk- en leefmilieu, volkomen los van de "geborgens" sfeer der mijnen. Speciale begeleidingscursussen voor vervroegd-gepen-

sioneerden organiseert het vormingscentrum De Kluis in Houthem-Valkenburg nog voor de leden van de Katholieke Mijnwerkersbond. Ook de vrouwen van de vervroegd-gepensioneerden nemen vaak aan deze cursussen deel. Anderzijds levert de vakbeweging positieve bijdragen aan de industriële herstructurering in daartoe in het leven geroepen al dan niet bestuurlijke instanties. Voorts heeft met name de KVM zich ingezet voor het verwerven van meer "schrijftafels" in de regio, omdat het bij de vestiging van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP) zeker niet kan blijven. Een vergeefse strijd werd gevoerd om het in Amsterdam gevestigd Sociaal Fonds voor de Bouwnijverheid ook naar de oostelijke mijnstreek te krijgen. De regering was bereid daartoe alle mogelijke financiële medewerking te verlenen.

Daarnaast was en is de vakbeweging bedacht op het vergroten van de onderwijsmogelijkheden. De inbreng met name van de Katholieke Federatie in het door Limburg verwerven van de Achtste Medische Faculteit, als aanzet voor een volwaardige Nederlandse universiteit in Zuid-Limburg, kan moeilijk onderschat worden. Deze inbreng bewees eens te meer dat de vakbeweging in de mijnindustrie haar taak niet beperkt ziet tot het behartigen van de materiële belangen van het mijnpersoneel, maar dat zij open oog heeft voor een veel bredere belangenbehartiging, in dienst van de gehele regio. Dit geldt tevens met betrekking tot de bijdrage welke de KVM ziet weggelegd aan de mijnschool-nieuwe-stijl in Heerlen, welke, als gevolg van de sluiting der mijnen, haar middelbare opleiding niet meer richt op de toevoer van mijnopzichters, maar in omschakeling en herscholing van het mediale kader der mijnen tot nieuwe functies buiten het mijnbedrijf, voornamelijk op HTS-niveau. De KVM ijvert voor het behoud van dit onderwijscentrum, ook wanneer de laatste mijn zal zijn gesloten, en wel als her- en bijscholingscentrum voor het middelbare kader tegen de achtergrond van de technologische ontwikkelingen en de daarmee verband houdende beroepenwisseling in het bedrijfsleven.

Overigens schromen overheid en werkgevers niet een beroep te doen op de invloed en het gezag van de Katholieke Federatie, wanneer er moeilijkheden zijn met de bestaande en nieuwe industriële bedrijvigheid.

REGIONALE HERORIËTERING DER VAKBEWEGING

Met de herstructurering konden de repercussies t.a.v. de structuur der vakbeweging niet uitblijven. Met haar tienduizenden leden zou de Katholieke Federatie, regionaal in hechte verbanden georganiseerd, zonder meer verdwijnen door het vertrek van haar leden naar andere bedrijfstakken als gevolg van de afbouw der mijnindustrie. Met betrekking tot haar taak te zorgen voor een goede begeleiding van haar leden, blijft de Katholieke Federatie op grond van eigen ervaring geporteerd voor een meer regionaal georiënteerde vakbeweging. Dit is uiteraard een hoofdstuk apart, doch van bijzonder groot belang, wil men leden en bestuurders zo dicht mogelijk bij elkaar houden en de nu vaak elders bestaande kloof tussen leiding en leden dichten.

De Katholieke Federatie staat ongetwijfeld sterk met haar redelijke verlangens naar een veel meer regionaal gebonden vakbeweging, omdat zij over een sterke dicht bij de leden staande apparatuur beschikt, welke in vele diensten gestalte kreeg, terwijl haar bestuurders steeds voor de leden bereikbaar zijn door de betrekkelijk korte afstanden binnen het Zuid-Limburgse herstructureringsgebied. Om voor de hand liggende redenen is de vakbeweging in de mijnindustrie van oudsher gewestelijk sterk gebonden en verbonden. Haar leiders hebben het ook steeds als een vanzelfsprekende zaak aanvaard, dat de vakorganisaties verantwoordelijkheid zouden dragen voor het streekgebeuren.

Oude taken bleven

Wil men tenslotte de rol van de vakbeweging in de mijnindustrie op haar juiste waarde beoordelen, dan dient men er rekening mee te houden, dat zij haar normale taak met onverminderde kracht moest en moet blijven vervullen. Binnen het spanningsveld van sluiting enerzijds en onverminderde voortzetting der bedrijvigheid anderzijds zal zij haar aandacht nog ten volle dienen te richten op de belangen van de ongeveer 13.500 werknemers, die thans nog in de koolwinningsbedrijven werkzaam zijn. En niet alleen dient zij waakzaam te blijven terzake van een goede regeling van primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden, doch meer nog vanuit het belang van het resterende mijnpersoneel er nauwlettend op toe te zien, dat de personeelsafvloeiing volgens de geprogrammeerde trend verloopt. Alleen dan zal voor de tweede mijnsluitingsfase evenals in de voorliggende jaren het ingrijpende proces van afbouw en personeelsafvloeiing in een sfeer van sociale rust kunnen verlopen. Het op peil houden van het vertrouwde arbeidsklimaat in de mijnindustrie, mede dank zij de vruchtbare werking van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie verkregen, zal voor de Katholieke Federatie in haar blazen blijven geschreven.